

Liturgijska glazba u prošlosti i sadašnjosti

Pregled liturgijsko-glazbene prakse kroz
određene povijesne etape i umjetničke
stilove

MIROSLAV MARTINJAK, ZAGREB
Stručni članak

PLAN OBNOVE LITURGIJSKE GLAZBE

(XIV. nastavak)

Promatramo li cjelokupnu poslijekoncilsku situaciju na liturgijsko-glazbenom području opažamo vrlo akutne probleme. Prije svega glazbeni dio liturgijskog života toliko je važan, a ipak je ostao nekako u pozadini zanimanja od mjerodavnih crkvenih struktura. Od vremena do vremena smisao za lijepo u liturgijskom pjevanju polako se zatirao. Da se barem nije zaboravila odgovarajuća glazbena funkcionalnost i služenje liturgiji kako su govorili pape Pija X., XI., XII. i II. Vatikanski sabor, ali nažalost i to je potisnuto i zaboravljeno. Ogromna glazbena produkcija ne vodi previše brigu o glazbenoj estetici i stvarnim potrebama liturgije, već ide zakonom modernizma i komercijalizma naprijed.

Od drugog Vatikanskog sabora uočavamo razvoj dvojakog programa na području liturgijske glazbe. Jedan koji želi biti doista crkveni i verificiran od crkvenih vlasti. To je repertorij crkvene pučke popijevke i zbarske višeglasne glazbe kojeg vode stručnjaci (crkveni glazbenici) na čelu s *Institutom za crkvenu glazbu* i koji se nalazi u našim liturgijskim pjesmaricama, odobrenim od *Liturgijskog vijeća Biskupske konferencije*. S druge strane paralelno se razvija program kojeg nitko ne kontrolira i koji ni ne želi da bude pod nekom kontrolom, a kamoli da se pjesme verificiraju od službenog crkvenog autoriteta. To je program glazbe za mlade kojeg razvijaju mladi entuzijasti, ne vodeći puno računa o crkvenoj glazbenoj tradiciji, estetici, liturgijskoj prikladnosti, već se uglavnom temelji na svjetovnim stremljenjima, trendu vremena i uzrečici »mladima to odgovara«. Način aranžiranja tih skladbi temelji se pretežno na nekoj vrsti ili podvrsti plesnog ritma. O tom mladenačkom programu, kako mjesne tako i opća Crkva nije vodila dovoljno brige i zanimanja i on je predan u ruke amatera koji niti su bili dovoljno poučeni u glazbi, a još manje u liturgiji. Niklo je mnogo pjesama, skladbi koje se izvode po crkvama i koje kod nekih izazivaju divljenje, a kod drugih sablazan. Kako to pomiriti? Upravo prvi korak obnove liturgijske

glazbe trebao bi krenuti od te činjenice različitosti glazbenog programa koji je snažno prisutan po našim crkvama u domovini, a i diljem zapadnog svijeta.

Obnova bi morala krenuti od otvaranja projekta koji bi trajao barem pet godina i iz kojeg bi se iznjedrila jedna nova opća liturgijska pjesmarica. Ekipnim radom liturgičara, glazbenika i književnika trebalo bi skupiti sve pjesmarice na našem području, probirati skladbe koje tekstualno, liturgijski i glazbeno mogu proći jezične, liturgijske i glazbene kriterije, tražiti tada *Liturgijsko vijeće Biskupske konferencije Hrvatske* da ih odobri i uvrsti u novu liturgijsku pjesmaricu. Uz to treba pokrenuti javnim natječajem pisanje određenih tekstova (za došašće, korizmu, uskršno vrijeme, za darovne pjesme, pričesne itd.). Tekstovi koji bi bili odabrani od određene komisije dali bi se glazbenicima na uglazbljivanje. Buduća nova pjesmarica morala bi svakako nastajati u skladu s novim *Misalom*. Ona bi sadržavala širok pučki repertorij i repertorij koji je nikao u mladenačkom programu ali koji je probran, verificiran i odgovara liturgijskim i glazbenim kriterijima. To bi mogao biti prvi korak u stvaranju reda na liturgijsko-glazbenom području, jer takova odobrena pjesmarica od stručnih tijela *Biskupske konferencije Hrvatske* morala bi obvezivati sve, kao i bilo koja druga liturgijska knjiga.

Drugi korak obnove morao bi ići zatim da se shvati kako crkvenu glazbenu djelatnost u naše vrijeme mora obavljati stručni kadar, poučen liturgijski i glazbeno. To više ne može obavljati neki usputni glazbenik, samouk i tome slično, već osoba koja poznaje i zna cijeni crkveno-glazbenu tradiciju i koja želi zdušno podizati tu kulturu. U jednoj župskoj zajednici takav kadar imao bi obilje posla u radu s djecom, mladima, odraslima. Crkveni glazbenik stvarao bi ozračje liturgijsko-glazbenog života župske zajednice, formirao bi vjernike i glazbom ih oplemenjivao. Tada ne bi mladi bili prepušteni sami sebi već bi ih stručna ruka vodila, a tada bi i njihov amaterizam poprimio drugačiji karakter i smisao. Bez ovakvo kadra sigurno neće biti vidnog napretka na tom području, a agonija crkvene glazbe samo će se produživati.

Treća stvar gotovo nezaobilazna u tom procesu jest podizanje na dostojnu razinu glazbene kulture u sjemeništima, bogoslovijama, samostanima i novicijatima. Budući svećenici moraju biti oplemenjeni tom umjetnošću tada će, kao takovi znati oplemenjivati svoje zajednice i biti u stanju podizati i cijiniti taj vid kulture duha svojih vjernika. Doista nikakva reforma se ne može dogoditi ako pastoralni radnici, u prvom redu svećenici ne postanu svjesni da oni moraju biti na čelu svega toga. I Franc Witt naglašavao je da cecilijanski pokret mora početi od biskupa svećenika, redovnika i redovnica, dakle od vrha prema dolje. Svećenici moraju naučiti cijeni i čuvati stoljetnu umjetnost Crkve koja joj je služila na čast i koja je inspirirala i sve druge umjetnosti. Ako kleru nije stalo do toga, a kome će onda biti stalo da se crkveni prostor ukrasi lijepom umjetnošću, bilo likov-

Utjecaj crkvene glazbe na stvaranje kulturnog identiteta u globalizacijskim procesima

GORDAN ČRPIĆ I MISLAV KOVAČIĆ,

ZAGREB

Stručni članak

nom bilo glazbom. Taj sensus moraju budući svećenici steći kroz odgoj u sjemeništima i bogoslovijama. Tu se već jako promašilo u odgoju i problematično jest to da je postalo sasvim normalno ukoliko svećenik ne zna pjevati i ne pozna ni malo tu vrstu ljudske djelatnosti. Vrlo je opasno kad loše stvari i loše navike postanu mentalitet. Poznato je da se protiv lošeg mentaliteta teško boriti i jedino ustrajnim i mukotrpnim radom može ga se pobijediti.

Četvrta stvar bila bi pokretanje liturgijsko glazbene izobrazbe svih vjernika i to organiziranjem raznih tematskih predavanja koje bi trebalo voditi *Hrvatsko društvo crkvenih glazbenika* i *Institut za crkvenu glazbu »Albe Vidaković«* *Katoličkog bogoslovnog fakulteta*. Nije dosta vjernike samo poučavati vjerskim i moralnim vrednotama već treba stvarati temelje na kojima će te vrednote nicati. Ne bismo smjeli zaboraviti da svaka prava umjetnost ponajprije humanizira čovjeka, oplemenjuje svaku njegovu moć, otvara ga za susret bilo s ljudima bilo s Bogom. U prilog tome izrekao je papa Pavao VI. snažnu rečenicu na jednom kongresu crkvenih glazbenika: "*Glazba je najnematerijalniji i najtajanstveniji izraz umjetnosti koja može približiti duh do granica najuzvišenijih duhovnih iskustava. Ona ima što reći i današnjem svijetu; ima zadivljujuću i fascinantnu zadaću interpretirati čežnje, uznemirenosti, grozu apsolutnoga; svojom porukom vedrine može razvedriti tamu koju uzrokuje teška kriza misli i osjećaja; može ublažiti ravnodušnost i mlakost i obaviti ih najprofijenijim instrumentima svoje tehnike; posvećena joj je misija u ime najviših, najvrednijih i najtrajnijih humanih ideala. Ona je kao propedeutika za najvrjednija duhovna osvajanja.*"

Posljednja stvar ali ne manje važna bila bi poticanje glazbenika, skladatelja, ponajprije crkvenih da skladaju zbornice skladbe, motete, mise koje bi odgovarale duhu vremena i duhu današnje liturgije, jer još uvijek pjeva se zborni program, a posebno mise (ordinarij) koji su nastale prije II. vatikanskog sabora i koje se teško uklapaju u duh današnje liturgije. Kao primjer navodim zahtjev sabora da u skladbi *Svet* mora cijeli narod sudjelovati, a ne samo zbor. Takvih misa imamo jako malo, a one koje i postoje rijetko se izvode. I naše vrijeme ima skladatelja koji bi mogli udovoljiti s jedne strane današnjim zahtjevima liturgije i s druge strane duhu i stilu vremena. Isto tako trebalo bi skladatelje poučiti da ne skladaju samo ordinarij mise (*Gospodine, Slava, Svet, Jaganjče Božji*) već i proprij (*Ulazna pjesma, Psalam, Aleluja, Darovna pjesma i Pričesna pjesma*). To bi bila onda kompletna misa.

Ta volja za obnovom mora krenuti iz samog organizma Crkve onda će sigurno imati uspjeha, a vjerujemo da crkveno vodstvo na čelu s biskupima, svećenicima i redovnicima ima snage, volje i odvažnosti predvoditi u svemu, a vjernici će sigurno dati svoj obol cijelom procesu obnove koji je neminovno potreban.

(Završetak)

BILJEŠKE:

¹ U. G. SCIAM, *La musica sacra nella liturgia oggi*, Roma-Palermo, 1983., str. 23

Iako ovaj naslov pruža jasno usmjerenje - gdje, name globalizacijske procese iščitavamo kao polazište, a crkvenu glazbu razumijevamo kao posredništvo kojim nam je ostvariti cilj - stvarati i održavati kulturni identitet - istovremeno je bremenit pojmovima koji imaju vrlo različita značenja i konotacije te je zato važno uvodno naznačiti u kojem smjeru mislimo globalizacijske procese, identitet i crkvenu glazbu. Višeznačnost pojmova dolazi odatle što je čitav kontekst u kojem se govori o ovim stvarnostima nestabilan, a društvo u kojem živimo sve više postaje, prema riječima Urlicha Becka - *društvo rizika*. U njemu nije moguće pronaći neku trajnu sigurnost te su ljudi prisiljeni neprestano odabirati te uvijek iznova preuzimati odgovornost vlastitih odabira odnosno neodabira. Ne postoje recepti za odabire jer su situacije u kojima treba birati zastrašujuće nove i nepredvidive, no moguće je ljude opremiti određenim smjernicama, kriterijima, normama i vrijednostima na osnovu kojih je moguće donositi konkretne odluke koje sve manje trebaju biti kolektivne, a sve više osobne pa se osobe više ne mogu skrivati iza kolektiviteta već trebaju nastojati biti upravo oni koji se sabiru da bi zajednički artikulirali vlastite spoznaje te promovirali određeni sustav vrijednosti i normi.

Oslanjajući se na Giddensa pod globalizacijom mislimo na rastuću međuzavisnost između različitih ljudi, zemalja i regija u svijetu kroz koju se socijalna i ekonomska povezanost proširuje na cijeli svijet. Ti se procesi događaju mimo naše volje i neovisno od naših simpatija ili antipatija prema njima. O globalizacijskim se procesima može misliti dobro ili loše, biti skeptik ili pobornik; no to je stvarnost koja nas okružuje i koja time što je ignoriramo neće biti manje stvarna. Globalizacija je, baš kao i prateća individualizacija, *nezaustavljiv proces*. Oba ova procesa ne moraju biti nužno negativni (tako npr. NA 1), ali je potrebno uložiti značajan i aktivni napor da se oni usmjere ka dobrom: proces individualizacije u smjeru personalizacije, a proces globalizacije u smjeru globalizacije solidarnosti te svijesti da smo uistinu svi za sve odgovorni. Ovoga su na